

Akmenės krašto enciklopedinis žodynas

ŠVIETIMAS

ŠVIETIMAS - bendrojo, aukštojo ir profesinio mokymo ir užmokyklinio ugdymo sistema. Ištakomis Akmenės ir Vieکشنیų krašte laikytini 1596, kuomet Lenkijos ir Lietuvos karalienė Ona nurodė Akmenėje prie bažnyčios įsteigti m-lą. Yra duomenų, kad 1636 paparinė m-la įsteigta Vieکشniuose, o vyskupas liepė klebonui pasamdyti mokytoją. XVII a. pabaigoje visoje Kauno gubernijoje veikė 13 parapijų m-lų, iš kurių seniausia buvo Akmenės.

Rusijos švietimo sistema 1803 buvo suskirstyta į 6 apygardas, kurių centrai buvo u-tai. Lietuvos m-los tapo pavaldžios Vilniaus u-tui. Kiekviena parapija arba 2 parapijos (priklausomai nuo gyventojų skaičiaus ir atstumo viena nuo kitos) privalėjo išlaikyti bent 1 pradinę m-lą.

Nuo 1804 visos 4 tuomet krašte buvusios parapijos - Akmenės, Kruopių, Papilės ir Vieکشنیų - turėjo pradinės m-las, kuriose dirbo po 1 mokytoją ir buvo mokoma skaitymo, rašymo, katekizmo, moralės pradžios, aritmetikos, žinių apie verslus bei amatus. M-los buvo vienklasės, mokiniai skirstyti į pradedančiuosius, kurie ėjo I klasės kursą, ir pažangiuosius, kuriems taikyta II klasės programa. Akmenėje mokėsi 20 berniukų ir 10 mergaičių, Kruopiuose atitinkamai 11 ir 1, Papilėje 11 ir 15, Vieکشniuose - 35 berniukai ir 5 mergaitės. Vaikus į m-las privalėjo leisti dvarininkai (šlėktos) ir amatininkai, jeigu gyveno ne toliau kaip 40 varstų nuo m-los. Vaikų mokslinimo prievolė nebuvo taikoma valstiečiams, kurių vaikai galėjo, tačiau neprivalėjo žiemą mokytis paparinėse m-lose dėsdomų dalykų. Sulaukę 10 m. amžiaus, valstiečių vaikai buvo 6 savaites mokomi giedoti ir supažindinami su žemdirbystės įrankiais bei apmokomi jais naudotis. Paparinėse m-lose buvo mokoma lenkiškai, tačiau mokyta ir gimtosios kalbos.

XIX a. viduryje Kauno gubernijoje iš viso buvo 55 m-los, kuriose dirbo 178 mokytojai, o mokėsi 2441 berniukas ir 89 mergaitės. Pagal plotą mokyklos regionas vidutiniškai siekė 13,7 kv. mylios, 385 gyventojams teko 1 mokinys. Artimiausiu aukštesniojo mokslo centru Akmenės kraštui tapo Siauliai, į kuriuos 1851 08 01 iš Svisločiaus (Baltarusija) perkelta g-ja. Joje I dešimtmetį vidutiniškai mokėsi po 350 moksleivių, tačiau kursą baigdavo po 20 jaunuolių, už mokslo metus reikėjo mokėti 10 rub. Valstiečių vaikams 1857 krašte veikė 2 m-los: Vieکشniuose (49 mokiniai) ir Akmenėje (45 mokiniai), jose dirbo po 1 mokytoją. Po 2 žydų religines m-las veikė Papilėje, Akmenėje ir Vegeriuose, po 1 - Klykoliuose ir Vieکشniuose.

Po 1863 - 1864 sukilimo uždraudus lietuvišką raštą ir spaudą, parapijų centruose įsteigtos rusiškos pradinės m-los, tačiau daugelyje kaimų ir mstl. veikė slaptos lietuviškos m-los, kuriose lietuviai mokytojai (daraktoriai) vaikus mokydavo ne tik katekizmo, bet ir lietuviškai skaityti bei rašyti, taip pat lenkų ir rusų kalbų. Panaikinus lietuviškos spaudos draudimą, Akmenėje, Kruopiuose, Papilėje, Vieکشniuose, Siaudinėje ir kai kuriose kt. vietovėse po 1904 veikė prad. m-los, kuriose jau dėstyta lietuviškai. Apie 1907 ypač didelis pakilimas buvo Papilės vlsč., kur dirbo energingi ir patriotiškai nusiteikę mokytojai M. Krupavičius, B. Žygelis, M. Glemžaitė; Vieکشniuose nuo 1911 veikė aukštesnioji 4 klasių pradinė m-la. Kaizerinės okupacijos metais lietuviškos pradinės m-los buvo atkurtos Papilėje, Barvydžiuose, Vieکشniuose. Atkūrus Lietuvos nepriklausomą valstybę, kaimų bendruomenės dažniausiai pačios prašydavo steigti pradinės m-las, parūpindavo joms patalpas, baldus, patalpas mokytojui apsigyventi, Kairiškių dvaro savininkas V. Sirutavičius 1936 pastatydino prad. m-lą, kurią valstybė išpirko. Nauji m-lų pastatai pastatyti Kruopiuose, Papilėje, Vieکشniuose, Akmenėje. Po 1926 prad. m-lose buvo rengiami raštingumo ir žemės ūkio kursai suaugusiems, skaitomos paskaitos, organizuojami siuvimo, šeiminių kursai. Apie 1928 krašto teritorijoje įvestas privalomas pradinis mokymas. Vieکشniuose nuo 1919 veikė valstybinė vid. m-la (nuo 1936 - progimnazija), hitlerinės okupacijos sąlygomis Vieکشnių progimnazijai išrūpintas g-jos, o Papilės pradinei m-lai - progimnazijos statusas. Tarpukario metais Alkiškių, Ramučių ir Bambažų k. veikė latvių pradinės m-los, Barvydžių pradinėje m-loje dėstyta latvių k.

Po II pas. karo įvestas privalomas septynmetis (nuo 1960 - aštuonmetis), nuo 1975 -

ŠVIETIMAS

visuotinis privalomas vidurinis mokymas, Vieکشنیų g-ją, Papilės ir Akmenės progimnazijos pertvarkytos į vidurines m-las, Vieکشniuose 1960 - 1965 veikė internatinė bendrojo lavinimo m-la, prie kai kurių vidurinių ir aštuonmečių m-lų buvo įsteigti bendrabučiai. Iš viso įvairiu metu krašto teritorijoje veikė 54 pradinės, 18 septynmečių, 9 vidurinės ir 2 suaugusiųjų vid. m-los. Nuo 1951 į Vieکشnius iš Jonišio r. perkelta profesinė technikos m-la, nuo 1973 Dabikinėje veikė pagalbinė internatinė m-la. Visoms vidurinėms ir daugumai aštuonmečių m-lų pastatytos papildomos patalpos, Naujosios Akmenės mst. 1967 ir 1977 pastatytos stambios vid. m-los. Nuo 1995 aštuonmetės m-los pertvarkytos į devynmetes ir pavadintos pagrindinėmis, o vidurinėse įvestas 12 klasių kursas, vidurinėms m-loms suteikta teisė valdyti finansinius asignavimus. 2000 01 01 Akmenės ir Vieکشnių krašte veikė 13 pradinių, 6 pagrindinės ir 8 vidurinės m-los, 4 papildomo ugdymo įstaigos. Nuo 2000 05 01 Vieکشnių vid., Daubiškių ir Kapėnų pagrindinės bei 4 pradinės m-los perduotos Mažeikių r. savivaldybei. Po 2005 Naujosios Akmenės, Akmenės, Ventos, Papilės S. Daukanto vid. m-los akredituotos kaip gimnazijos, sumažėjus mokinių, uždarytos visos pradinės ir pagrindinės m-los, Kivylių pagrindinė m-la reorganizuota į Akmenės g-jos skyrių. Panaikinus Šiaulių apskrities viršininko administraciją, rajono s-bei perduota Dabikinės specialioji m-la. Sumažėjus mokinių kontingentui, Kruopių vid. m-la reorganizuota į pagrindinę, Kruopių, Papilės, Ventos ir Akmenės vaikų darželiai pertvarkyti į čia veikiančių mokyklų ikimokyklinio ugdymo skyrius. Mokymo ir ugdymo procesą koordinuoja ir kontroliuoja Akmenės r. s-bės administracijos Švietimo, kultūros ir sporto skyrius.